

23 л.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Год. XX.

Януарий — 1928.

Книга 1.

фот. Хр. Тасевъ

ПОДЪ МУСАЛА

7
542

Въ висинитѣ

фот. Хр. Тасевъ

ДВАДЕСЕТЪ ГОДИНИ БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Прелистваме старитѣ броеве на Български туристъ. То е почнало да излиза само нѣколко години следъ основаването на дружеството или по право на Софийския клонъ Алеко Константиновъ. Клонътъ Ал. Константиновъ е основанъ презъ 1899 г., а едва на 15 мартъ 1902 год. имаме вече първиятъ брой на списанието. Макаръ и малко, макаръ и безплатно раздавано отначало на членоветѣ, списанието се подема съ жаръ отъ неговитѣ основатели и още въ възванието, помѣстено на първа страница, се начертава цѣлата програма, която не е изгубила значението си и днесъ. Така, тукъ се казва че съ помощта на броеветѣ отъ Български туристъ настоятелството ще успѣе да освѣтлява по добре дейността на отдѣлнитѣ клонове, ще се установи връзка между тѣхъ, обществото ще разбере за тѣхното съществуване и покрай това ще се почнатъ ония наблюдения, изучавания и описания, безъ които нашитѣ задачи не ще могатъ да се постигнатъ. Въ тѣхъ ще се обнародватъ туристически описания на кжтове и други забележителности отъ българската природа (по възможность илюстрирани), статии съ теоретиченъ и практиченъ характеръ, разни вести изъ нашата, славянската и чуждата туристика и планинарство.

До основаването на списанието нашитѣ тогавашни другари сж намѣрили добъръ приемъ въ списанието Родина, което е гледало отъ самото начало съ симпатии на дружеството. Тукъ сж помѣстени първитѣ статии съ туристическо съдържание и до създаването на Български туристъ, то е служило и като органъ на дружеството. Не ще бжде безполезно да споменемъ тукъ помѣстеното въ списанието.

Това сж четени четири сказки: арх. Г. Козаровъ, Туристически дружества, тѣхното основаване, развитие и разпространение (Родина, I, 1900, стр. 309 и 326); проф. А. Теодоровъ — Баланъ, Планински дружества въ България (Родина, I, 313); Д-ръ П. Козаровъ, Дружба съ природата (I, 381); Д-ръ Ст. Бончевъ, Единъ полетъ изъ България (II, 13, 51). Отпосле тѣзи статии сж били събрани и препечатани въ първия Годишенъ отчетъ на Софийския клонъ Ал. Константиновъ. София 1900.

Съ редактирането на списанието се заема тогавашния председателъ на дружеството, нашия уважаемъ почетенъ членъ проф. А. Теодоровъ — Баланъ. По списването и по помѣстенитѣ статии се вижда, че списанието е било влѣзло въ здрави рѣце. Още въ първата книжка се говори за разнитѣ видове туристи, а по-късно вече за зимнитѣ излети и тѣхното влияние върху народното здраве, статия, която сега би имала много по-голѣмо значение при днешното развитие на зимния туризъмъ.

Ето какво казва самъ г-нъ А. Теодоровъ — Баланъ въ Преживяно (Туризмътъ въ България 48): „Български туристъ основахме като органъ на туристския съюзъ въ България. Въ него имаше да се отразява развоятъ на туристическата мисль и сила въ нашето отечество и дейността на всички съюзни клонове. Тамъ отдѣлни членове можеха да излагатъ свои изучавания на въпроси, свързани съ туристското дѣло у насъ и въ свѣта; да принасятъ свои наблюдения и заключения изъ пжтуване по България, изъ условията на нашия градъ и село за туристски успѣхъ, за привличане на пжтници, за умножаване на приходи отъ срѣщи на пжтувачи българи и чуж-

денци. А на съюзната управа се даваше мѣсто, да строи членоветѣ на отдѣлнитѣ клонове въ една цѣлостъ, да ги опжтва въ разумно упражненіе на туристскія спортѣ, както за лична облага, така и за полза на отечество и народъ; да ги запознава съ туристиката въ чужбина и да ги поучава въ способности за улеснение на пжтуването къмъ всички достойни за спохождане у насъ поля и гори, долове и висове, творения на българина и на българската природа“.

Две години ржководилъ списанието, както казва г. А. Теодоровъ — Баланъ, и нека му изкажемъ тукъ похвала, то е било водено съ истински туристически усетъ. Следени сж тогава славянскитѣ и другитѣ чуждестранни списания и сж помѣстени серийни статии.

Като огледало на развоја на туристическото дружество е излизането на Български туристъ. Докато въ първитѣ години то излиза редовно, вече въ III-та година виждаме книжка 6—10 издадени заедно. Причини: клонове и членове не платили за години, не изпращали за списанието и никакви дописки. Въ този сборенъ брой обаче виждаме първата репродуцирана снимка — Мусала съ едно Бистричко езеро отъ Карастояновъ.

Четвъртата година (1905 г.), редактирана отъ Д-ръ Хр. Пиперовъ, е може би най-нередовната годишнина отъ списанието. Какво е било положението на дружеството е много смѣтно, но тогава излиза 1—9 брой заедно, и 10 после отдѣлно. V-та (1906) годишнина се редактира пакъ отъ Д-ръ Пиперовъ и всички броеве сж двойни. VI-та година се редактира вече и отъ С. Д. Скрински, а VII-та (1908) вече отъ С. Д. Скрински самъ. Въ брой 8—9 (октомврий — ноемврий) сж помѣстени вторитѣ снимки — Езеро Паничище и най-долниятъ Скакавишки водопадъ въ Рила. VIII—IX и до половината на X-та годишнина намираме за редакторъ все С. Д. Скрински. Книжка 6 отъ X-та година носи вече подписа на Стоянъ Ив. Поплуковъ, чийто име намираме още на книжка 1 и 2 отъ XI-та годишнина. Следъ това едва на кн. 7 и 8 срѣщаме името на Борисъ Наследниковъ като редакторъ. Той ржководи списанието и презъ XII-та годишнина. На корицитѣ на XIII-та (само 5 броя) на списанието стои пакъ името на С. Д. Скрински до третия брой включително, когато вече Български туристъ се поема отъ Д-ръ Ив. Велковъ.

Съ XIV-та година списанието се коренно промѣня, както по форма така и по съдържание. То става напълно илюстрирано, като Централното настоятелство прави всички усилия и жертви то да излиза навреме и редовно. Спомнятъ си другаритѣ, присжествували на XIV-ия редовенъ туристически съборъ въ София, колко голѣми бѣха спороветѣ дали да сжществува списанието или не. За едно хубаво, подоброено въ всѣко отношение списание се изказа тогава повечето отъ клоноветѣ, безъ обаче да скриваха песимизма си относно възможността за осжществяване на това желание. Не липсваше

даже предложение да се почака съ издаването на списанието, докато се образува достатъченъ фондъ за сигурната му издржжка. А за да получи списанието този си видъ, трѣбва да благодаримъ на нашитѣ другари г. Д. Съселовъ и художника Василь Захариевъ, които направиха тогава всичко възможно за да получи Български туристъ настоящата си форма, която форма възприеха впоследствие много други списания.

Отъ седемъ години насамъ Български туристъ все крепне и крепне. Съ много усилия ние задържахме тиража на списанието надъ четири хиляди, усилия, които се вече оценяватъ отъ обществото и клоноветѣ. Но ние сме още много далече отъ това, което нѣкога си начертахме — да получаватъ абонатитѣ и цвѣтни приложения. Много пжти списанието е било заплашено да почне пакъ, както нѣкога, да излиза по нѣколко броя заедно. Никой не би помислилъ за спирането на списанието, но рѣдко отъ клоноветѣ правятъ усилия да си изплащатъ поне на време абонамента на списанието, който не може да се използва за нищо друго. Като че ли условията отъ двадесетъ и петъ години никакъ не сж се измѣнили и тукъ би билъ на мѣсто сжщия позивъ, издаденъ съ последната книжка отъ първата година на списанието: „Искате ли да излиза *Български туристъ*, искате ли да закрепимъ нашата задруга, да затегнемъ въ нея своитѣ врѣзки, да привлечемъ въ срѣдата ѣ още много и много добри нейни членове, харни български синове, да приберемъ подъ нейнитѣ skutove всички млади чеда на България, които на дѣло да възпитае въ любовъ и почитъ къмъ тая обилна съ любовъ балканска майка — искате ли? Ако наистина искате това — а то би било срамота да си помислимъ, че има нѣкой отъ васъ да не иска — ако милѣте за *Български туристъ*, пратете му, що още сте длжжни, па му извикайте отъ вашето срѣдище, отъ вашия клонъ едно искрено, гласовито — *Здравейте, Български туристъ!* и бждете увѣрени, че отъ вашата близка планина ще ви се отзове благодаренъ родни туристически екъ — двойно по-искрено и гласовито: „Здравейте, здравейте!“

И така отъ всички насъ зависи да имаме списание съ най-хубавитѣ описания, съ най-хубавитѣ снимки, съ най-разнообразно съдържание. Както до сега, така и за напредъ да вървимъ преди всички, *Насъ нищо не ни дѣли, насъ свързва любовта къмъ природата.*

Съ тази книжка *Български туристъ* почва своята XX годишнина. Широко е още нашето поле за работа. Ако нѣкои кжтове сж ни сравнително по-добре познати, нѣкои почти не познаваме. Навсѣкжде ще намѣрите снимки за Рила, Пиринъ и Витоша, но за Стара-планина, Странджа, Сакаръ, Родопитѣ описанията сж толкова осжждни. А въ тѣзи краища се таятъ важни научни материали, които трѣбва ние, туриститѣ, да извадимъ и покажемъ на свѣта. Въ вашитѣ кратки или дълги пжтувания водете си бележка, записвайте всичко, каквото ви прави впечатление, записвайте легенди, странни наз-

вания на мѣстности, развалини, рѣдки растения. Записвайте, правете снимки или рисунки и пращайте на вашето списание. Така то ще стане разнообразно, ще заживѣе заедно съ васъ, така съ години наредъ ще се събере ценно научно градиво. Български туристъ е една съкровищница отъ такива материали,

нека и занапредъ остане истинска такава съкровищница.

Ние искрено поздравяваме всички наши съгашни и бжлещи сътрудници за подкрепата, която сж ни дали и която ще ни дадатъ и извикваме нашето мощно и сърдечно: Здравѣйте!

ВЕЛИКАТА РИЛСКА ПУСТИНЯ

Така наричаше Рила планина забележителниятъ български общественикъ, книжовникъ и педагогъ *Неофитъ Рилски*. Това хубаво и смислено име усвои и голѣмиятъ български поетъ и туристъ *Иванъ Вазовъ* за название на своитѣ възторжни описания на великата планина. И действително, нашата планина е въ известна смисълъ *пустиня* и то *пустиня велика*. Но съ пустинята въ обикновената смисълъ на думата тя нѣма нищо общо. Даже съ своето старинно *тракийско* име *Рила*, което ще рече *многоводна*, тя е отрицание на пустинното безводие. Пустиня е тя съ своето диво величие, съ своитѣ стрелнати въ небесата чуки, съ своитѣ бездни, съ своя просторъ, съ своето вѣчно стѣняще мълчание. Това ѝ пустинно величие е било правилно оценено отъ първиятъ български отшелникъ. И той избира именно *Рила* за своитѣ тѣлесни и душевни подвизи. Мислите ли за Рила, вие ще си спомните обязательно и за св. *Иванъ Рилски*. И обратното. И то независимо отъ вашитѣ религиозни и философски убеждения. Защото тѣзи две понятия не сж сглобени само съ общото име, но още и съ тѣхната обща таинственостъ, съ тѣхната мистика. Затова и никоя друга наша планина не концентрира около себе си толкова разнообразни и външно противоречиви интереси — религиозни, естетически, философски, научни, туристически, стопански и пр.

Къмъ Великата планина се стреми и набожниятъ, за да се поклони на мощитѣ на великия пустинникъ; и художника, за да се запознае съ произведенията на българския живописъ и рѣзбарство на най-голѣмия монастиръ; и архитекта, за да види мощното проявление на българското строителство; и археологътъ, за да проучи съхранилитѣ се отъ погибель ценни паметници; и славистътъ, за да почерпи сведения за своитѣ изследвания на славянското битие; и естественикътъ, за да проучи богатата флора и фауна на голѣмата планина; и геологътъ, за да прониква въ тайнитѣ на земния строежъ; и географътъ, за да проучва единъ отъ най-красивитѣ и най-разнообразнитѣ земни релефи; и поетътъ, за да съзерцава вълшебнитѣ красоти; и *туристътъ, който едновременно се интересува и вълнува отъ всичко, което е свързано съ живота и името на Великата планина*. Въ тѣзи обобщаващи научни и естетически интереси се крие и голѣмото обществено значение на съвременния туризмъ. Той е звеното между науката, изкуството и

поезията, отъ една страна и широкитѣ обществени маси, отъ друга. Безъ да сж специалисти, въ строгата смисълъ на думата, а тѣкмо обратното, именно защото не сж такива, туриститѣ въ всички страни допринасятъ твърде много за основното опознаване на планинитѣ, особено на по-високитѣ и по-мжчно достъпнитѣ. Туризмътъ създава една крайно благоприятна атмосфера за всички видове изучавания на високитѣ планини. Въ много случаи тѣ сж най-надежнитѣ другари на най-смелитѣ естествоизпитатели. Безъ тѣхното съдействие много научни опити за изследване на високитѣ планини биха безследно изчезнали. Въ тази смисълъ и българскиятъ туризмъ е спомагалъ и ще спомага за всестранното проучване и на българскитѣ Алпи — *Рила* и *Пиринъ*.

Но българскиятъ туризмъ никога и не надценява своето значение. Затова и той високо почита усилията на ученитѣ. Българскитѣ туристи, когато бродатъ изъ Рила и се възхищаватъ отъ нейнитѣ неизказани прелести, спомнятъ си съ умиление за подвизитѣ на наши и чужди учени при изучаване на тази и досега още страшна планина.

Спомняме си ние за талантливия и неуморимъ геологъ *Ами Буге*, който за изследването на Балканския полуостровъ, включително Рила, забрави и родъ и родно огнище. Той еднакво обичаше и балканската природа и балканскитѣ народи и последнитѣ му думи бѣха за България.

Често си спомняме ние и за великия изследвачъ на *Централна Африка* и на таинствената страна на *Туарегитѣ* — *Барта*, който на два пжти е кърстосвалъ и изучавалъ нашата планина.

Тукъ е билъ и Панчичъ, и Веленовски, и Викеснелъ, и Хохщетера, и Тоула, и Форелъ, и Пенкъ, и бозброй още знайни и незнайни учени, които сж обогатявали нашата и общочовѣшката наука.

Рила е подробно изучена отъ невидимитѣ ѝ водорасли до високитѣ ѝ борове и незлобиви мечки. На българскиятъ туризмъ предстои, както да направи достъпна самата планина, като построи въ нея повече хижи, така и да популизира научнитѣ изследвания на интересната планина. Покрай това, нему предстои да допринесе и своята данъ за още по-изчерпателното изучаване на планината въ географско и номенклатурно отношение. За сега стои още откритъ даже и въпроса за границата на Рила откъмъ изтокъ. Географската наука даде своитѣ научни данни за освѣтлението на въпроса. Но тѣ се

указаха недостатъчни за разрешението на единъ въпросъ, по който последната дума може да има само народната номенклатура. Последниятъ въпросъ най-лесно и най-изчерпателно можеха да изучатъ именно туристите, защото тѣ сж въ единъ постояненъ контактъ съ населението и най-точно могатъ да научатъ отъ него мѣстнитѣ имена. Изучвайки народната топонимия, ние се убедихме и ще се помъчимъ да пренесемъ тѣзи си заключения и въ специалната географска литература, че границата между Рила и Родопитѣ не е, нито по долината на *Бѣлия Искъръ*, наричана още *Демиръ-капия*, нито при в. *Манчу*, нито при *Заврацица*, нито при *Мусановъ-чалъ*, а на изтокъ отъ *Сонгурлу-чалъ*, погрѣшно нареченъ отъ рускитѣ картографи *Белмекенъ*. Прекръщаването на източнитѣ дѣлове на *Рила* въ *Западни Родопи* е една неволна грѣшка на кабинетната география, която може да изправи само живата география, само допитването до народа, което можеха да направятъ само туристите.

Такива неволни грѣшки сж допуснати и въ подробноститѣ. Но съ обхождане и разпитване лесно можемъ да ги изправимъ. Затова и ние сме извънредно много доволни отъ географитѣ и картографитѣ — наши и чужди — които ни снабдиха съ основнитѣ познания и помагала за по-нататъшното изучаване на любимата ни планина, като не имъ вмѣняваме въ грѣхъ неизбежнитѣ грѣшки.

Голѣмъ капиталъ въ нашата работа е добитата вече тренировка, навика да ходимъ безъ умора по върхища и долове. А стойността на този капиталъ расте твърде много отъ удоволствието, което изпитваме при екскурзиитѣ изъ нашитѣ планини и отъ съзнанието за изпълненъ туристически и общественъ дългъ.

Да обхождашъ и изучавашъ Рила е сжтинско удоволствие. Такова удоволствие изпита и пишущиятъ презъ изтеклата година и ще изпитва, ако е животъ и здраве, още нѣколко години. Защото Рила не може да се изучи въ дни, седмици и месеци. За това сж нуждни години, ако не десетилѣтия. И то благодарение на направенитѣ вече досега изучавания. Иначе и цѣлъ човѣшки животъ би билъ недостатъченъ.

Въ скоро време нашитѣ читатели ще иматъ първиятъ свитѣкъ отъ книгата за Рила — *име и граници*. За етимологията на името *Рила* съмъ взелъ

подъ внимание научнитѣ изследвания на нашитѣ неуморими учени *Д. Дечевъ* и *Ст. Младеновъ*, които проявяватъ извънредно голѣмъ интересъ къмъ туристическата книжнина и винаги сж готови да ѝ укажатъ неограничени услуги.

Най-мжченъ ми се видѣ въпроса за границата, защото туристическото схващане е въ пълно противоречие съ формулиранитѣ отъ географитѣ възгледи по сжщия въпросъ. Отъ дългитѣ проучвания на народната номенклатура въ селищата Самоковъ, Искровецъ, Бѣлица, Якоруда, Бѣлово, Сестримо, Костенецъ, Долна-баня, Махала, Радуилъ, Василицитѣ и пр. дойдохъ до заключението, че туристическото схващане за недѣлимата Рила се напълно покрива отъ *народното*, а така сжщо и отъ редицата пис-

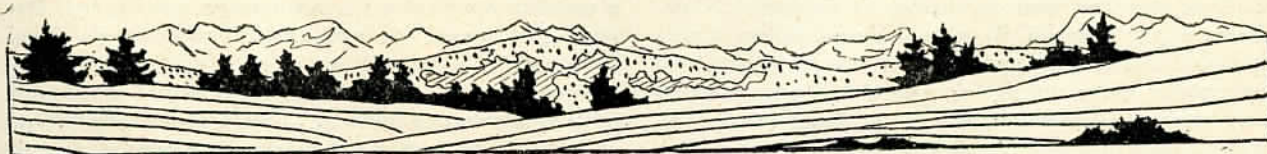

Рила — Къмъ Алеко

фот. Хр. Тасевъ

мени паметници и правно-стопански документи (берати, тапии и пр.) отъ близкото и далечно минало. Следователно, трѣбва да се корегира книжовното схващане за рилскитѣ граници. Макаръ че нашиятъ уважаемъ професоръ по география *А. Иширковъ* и да се е присъединилъ къмъ книжовното схващане, но и той настоя да усвоимъ онова мнение, което се поддържа отъ *народа*, защото *народътъ си остава най-компетентната инстанция при разрешаването на такива въпроси*. За менъ Рила започва отъ *Струма* и свършва при *Крива рѣка*, т. е. на изтокъ отъ така наречения *Белмекенъ*, въ която граница я изучавамъ.

П. Делирадевъ

КАТО НЪМСКИ ГЕОГРАФЪ ВЪ РОДОПИТЪ

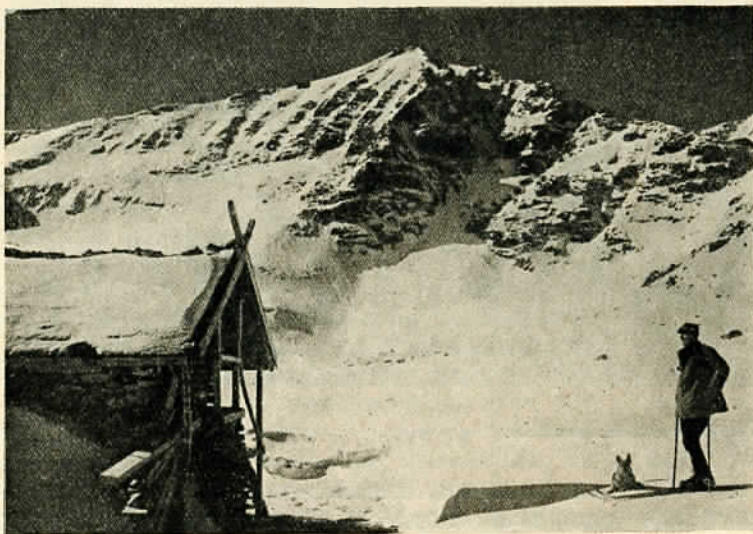
Два пжти имахъ случай да посетя за по-дълго време южнобългарскитъ планини и винаги съмъ се връщалъ отъ тамъ съ сжщото въодушевление. Какво е това, което ме тегли къмъ планинитъ на България и което ме кара да чакамъ съ нетърпение лѣтнитъ ваканции за да поема наново къмъ югоизтокъ?

Може би това е, че онѣзи планински мѣстности сж още богато поле за работа на географа. Отчасти въ новобългарски области, почти изцѣло близко на по-раншната българо-турска граница, тѣзи планини, по причина на понѣкога въображаеми опасности, не сж били особено привлекателни за сръдно и западно европейца. Обикновено презъ миналото столѣтие, особено въ втората му половина, почваха изучаванията на българската природа отъ къмъ северъ, и така се случва, че Стара планина е останала винаги по-добре познатата планина, която ма-

шение. За насъ, нѣмцитъ, сжществуването на таква области е толкозъ по-радостно, че тѣ се намиратъ въ една приятелска страна и могатъ да се достигнатъ само за нѣколко дни.

Друга причина за посещаване на Родопитъ не ще да е всѣкому толкозъ ясна; защото тукъ вече работата се отнася за личенъ вкусъ. Азъ отивамъ за това именно въ онази планина, защото тя и днесъ е запазила още много отъ своята първобитностъ, не дава нѣкои особени удобства на пжтника и вече за това отблъсква всички хора отъ себе си, особено онѣзи, които безъ лука на свѣтовнитъ курорти не могатъ да живѣятъ. Азъ мога да си представя една частъ отъ българската земя въ Рила и Родопитъ, дето вече едно свърхмодерно съобщение ще разпърсне прелестъта и обаянието на страната съ тѣхното население. Истинскитъ приятели на природата трѣбва да

бждатъ скромни въ своитъ изисквания и трѣбва да изпитватъ красотата на пжтуването по мѣстенъ начинъ, даже ако трѣбва една нощъ да ги притиска коравия подъ на селската хижа или да видятъ сутринъта стениитъ на палатката си покрити съ скрежъ. Азъ не мисля, че тѣзи ми редове трѣбва да попречатъ по нѣкакъвъ начинъ на постепеното изграждане на по-голѣми удобства за посетителитъ на планината, нито даже бихъ се противопоставилъ на това. Моето желание е обаче, тѣзи постройки да бждатъ съ далеченъ огледъ на първобитностъта и хубостъта на страната. Прости и чисти туристически хижи, въ този видъ какъвто видѣхъ въ Търново, обаче не ще да бжде отъ вреда стилътъ да бжде нагоденъ по народенъ образецъ. Сжщо пжтищата, които днесъ поради стопански нужди се прокарватъ, за дълго време не ще смушаватъ никого, докато не преко-

Хижа подъ Мусала

фот. Хр. Тасевъ

мила толкозъ повече геолозитъ, че е много по-разнообразна въ своитъ петрографски особености, отколкото чисто кристалинитъ Родопи. Докато за новобългарска наука още не се говорѣше, изучаванията на Балканския полуостровъ излизаха главно отъ Австрия; но Родопитъ сравнително лошо сж били застѣпени. И още въ по-ново време не сж се измѣнили нѣкои погрѣшни познания както за Стара планина, така и за Родопитъ, откато даже се явиха на научното поле и български изследвачи. Много ясно се изразява това въ факта, че научнитъ изучавания върху северна България, включително Стара планина, значително превишаватъ всички други. Но не трѣбва да се мисли, че днесъ особено съжеляваме затова. Напротивъ, ние се радваме, че сжществуватъ още толкова области въ Европа, дето има толкозъ много да се върши още въ научно отно-

сатъ планината на много мѣста, което едва ли може да се очаква въ близко бждеще.

Но да се повърнемъ къмъ прелеститъ на самата страна! Пророкътъ не важи въ собствената си родина, и така мнозина въ България, които иматъ възможностъ да пжтуватъ, ще потърсятъ сигурно другадѣ мѣсто за почивка и не ще отидатъ въ планината. Който идва като чужденецъ, има често повече чувство за хубостъта на една мѣстностъ, отколкото туземния жителъ. И азъ трѣбва да кажа, че това което е създала природата въ планинитъ отъ долна Марица до Струма, отъ тракийската равнина до Егейското море богато възнаградява едно пжтувание. Всичко това, което ние, нѣмцитъ, обичаме въ нашитъ сръдно планински области, — тихо шумящата вода по спокойно зеленитъ восочини, самотнитъ и изоставени горички, всичко това ще намѣримъ тукъ, безъ

да се забележат и безъ да пречатъ поникналитѣ тукъ тамъ културни области. Но тукъ не липсватъ и гордитѣ планински картини. Високопланинскитѣ форми завзематъ въ Рила и Пирина грамадни пространства; кари, високи езера и жбести върхове мамятъ погледа, макаръ и да липсватъ днесъ глечеритѣ на най-високитѣ български планини. А тукъ въ планинитѣ живѣе единъ интересенъ въ своята особеностъ и гостолюбивъ народъ. Като че ли планината действува по благоприятенъ начинъ върху своитѣ синове. Колко чудни спомени ме свързватъ мене, чужденецътъ, съ многото приятели и помощници въ Чепеларе и Дьовленъ, въ Батакъ и Пещера, въ Самоковъ и Дупница, въ Джумая и Рилския манастиръ, и навсѣкжде другаде! Особено и винаги се радва нѣмецътъ, когото срѣща готовностъ за помощъ отъ страна на българите, които сж били въ Германия или сж учили тамъ, или когато се срѣщатъ другари, които могатъ да си спомнятъ за общи преживелици отъ преминалата война.

Една особена радостъ е било за мене да запозная една частъ отъ моитѣ сънародници съ хубоститѣ на южнобългарскитѣ планини, като ржководихъ презъ страната едно научно пътувание на нѣмски училищни географи.

Следъ като видѣхме Варна, Търново, Габрово и Казанлъкъ, презъ Пловдивъ заминахме за Родопитѣ. Въ Станимака можахме да хвърлимъ единъ погледъ на толкозъ важното за свѣтовното стопанство обработване на тютюна. Отъ тамъ презъ Бачково пристигнахме въ Чепеларе, за което още отъ миналата година имахъ най-приятни спомени като едно отъ най-прелестнитѣ планински кѣтчета на България. Въ Дьовленъ имахме случай да направимъ едно сравнение между старитѣ и новитѣ български области, дето всѣки може да схване мжнотиитѣ, които

младата българска държава е намѣрила преди по ловинъ вѣкъ и какво е могла да направи въпреки всички срещнати пречки. Такова едно нагледно учение е за насъ, срѣдноевропейцитѣ, твърде нужно, защото ние често идваме къмъ Югоизтокъ съ погрѣшни схващания. Най-важно отъ нашето пътуване презъ Срѣднитѣ Родопи бѣ това отъ Дьовленъ за Батакъ, дето планината се показва съ всичкото си самотно великолепие и хубостъ. Следъ посещението на историческитѣ и паметни мѣста въ Батакъ, нашата екскурзия достигна въ Пещера наново политѣ на планината. Отъ София посетихме за нѣколко дена Мусала и Рилския манастиръ съ неговата околностъ. На драго сърдце тукъ ще се откажемъ отъ описване на тѣзи мѣста, защото всѣки туристъ ги познава или има желанието да ги опознае.

Групата, състояща се не само отъ господа, но и отъ дами, доказа най-очебиеще, че даже и при днешнитѣ прости условия, за малко изнежениитѣ хора посещението на една отъ най-малко познатата въ туристическо отношение областъ на България е възможно, стига човѣкъ да има достатъчно воля самъ да потърси природата. Колко тревожни бѣха известията на мнозина преди отпътуването и колко радостно се изказватъ днесъ повечето отъ другаритѣ, че сж се осмелили тогава да се присъединятъ къмъ предприятия излетъ! Мнозина обикнаха страната и хората и рано или късно пакъ ще отидатъ тамъ. Българите, които идватъ при насъ въ Германия — а тѣ нека да бждатъ многобройни, ще намѣрятъ особено при участвуващитѣ въ излета най-горещъ приемъ и най-сърдечни упжтвания.

Така се създаватъ духовни връзки, които могатъ да бждатъ само отъ полза и за дветѣ страни.

Проф. Д-ръ Албрехтъ Бурхардъ

БЪЛАТА СИМФОНИЯ

Зимата, хвърлила снѣженъ саванъ върху земната повърхностъ, е приспала външнитѣ прояви на творческата мощъ на майката-природа. Студътъ е сковалъ рѣки и езера и съ невидими нишки отъ кристали е построилъ надъ тѣхъ полупрозрачни похлупаци, подъ които съвсемъ заглѣхва една отъ най-богатитѣ природни музикални сили — водата. Ушитѣ и очитѣ не могатъ вече да се радватъ на веселата пѣсенъ на вълнитѣ, на буйнитѣ потоци, на приоблачнитѣ планински очи — езерата. Всжде царува сега тишината, прекъсвана отъ време на време отъ злокобнитѣ грачения на ятата черни гарвани, които прелитатъ бавно надъ полето. На човѣкъ се чини, че присжтствува на божественна служба въ храма на Твореца — природата — кждето скритомъ се извършва тържественния актъ на възобновяването на изхабенитѣ ѣ тайнственни сили. И всѣки благо-

говейно навежда глава. Изъ полето нѣма жива душа. Не се вижда пригърбената фигура на орача, не се чува гласа на жетварката, заглѣхнала е и пѣсенъта на чукулигата. Мъглата е хвърлила сивата си плащеница, тежи надъ полето като зла прокоба и не пропуска свѣтълъ слънчевъ лжчъ да сгрѣе сърдцата и озари душиитѣ на хората.

А тамъ горе въ висинитѣ заснѣженитѣ планински простори искрятъ подъ коситѣ лжчи на зимното слънце. Въздухътъ е чистъ и гърдитѣ го поематъ дълбоко и съ наслада. Отъ равнината нѣма ни поменъ. Окото вижда само мъглитѣ, които се носятъ на талози надъ нея, — цѣло едно бѣло бурно море, вълнитѣ на което се гонятъ въ превара къмъ самотнитѣ острови — върхове. Верѣдъ това море се издига мощно гигантската снага на Рила, която ясно откроява на югъ жбернитѣ си върхове, които, хва-

нати здраво единъ ъ другъ, като че ли бдятъ въ празника на зимната природа. Невръстнитъ рожби — върхове — на другитъ близки планини срамежливо подаватъ глава изъ подъ покривалото отъ мъгли, гледатъ свенливо къмъ по голѣмитъ си братя и сестри — и като че ли искатъ да скочатъ и се понесатъ и тѣ нависоко, надъ мъглитѣ.

Когато пъкъ се случи небето да е чисто отъ мъгли, панорамата е още по-величествена. Красотата на изгледитѣ достига своя върхъ при залѣза на слънцето. Слънчевитѣ лъчи падатъ тогава толкова косо, че тѣ като че ли се плъзгатъ по заледената вече снѣжна покривка и отскачатъ, подобно на камъкъ по водната повърхностъ, на грамадни разстояния. Върху равнината е паднала сѣнката на планината и, запазвайки характернитѣ ѝ очертания, тя ето че вече бързо се катери по отсрещнитѣ планински склонове. На западъ хоризонтътъ цѣлъ пламти въ пурпуръ и злато. Планинитѣ къмъ западната ни граница изпъкватъ съ рѣзкитѣ очертания на своя профилъ и десетки редици планински вериги, които при високо слънце губятъ разграниченията си въ дневната омара, сега се ясно отдѣлятъ една отъ друга. Въ подножията имъ обикновенно пѣпли мъгла, но затова пъкъ гребенитѣ имъ толкова по-ясно изпъкватъ единъ задъ другъ. Като войници въ дълбокъ строй! Слънцето, подобно на топка разтопено злато, се търкаля надолу и, сѣкашъ желаеи да угаси небесния пожаръ бързо потъва на западъ. Милиони искри се вдигатъ възбогъ, пожарътъ за мигъ се усилюва, за да стихне и следъ малко съвсемъ изчезне. Малкитѣ бѣли облачета, които плуваха въ пламналия хоризонтъ, почватъ едно по едно да се сливатъ и губятъ въ мрачината, която бавно се издига отъ полето. Последнитѣ отблѣсъци отъ слънчевата свѣтлина за малко още обагрятъ прѣснатитѣ високо по небето облаци. Следъ единъ мигъ, като сиви гълъби чезнещи въ далечината, и тѣ вече се губятъ въ тъмната надъ насъ бездна, изъ която срамежливо почватъ да мигатъ звездички.

Настава нощъ, зимна лунна нощъ. Кристалитѣ на прѣсния снѣгъ лъчатъ като бриланти подъ сребриститѣ лъчи, а вдигнатиятъ следъ скитѣ снѣженъ прашецъ блѣсва въ въздуха за мигъ и изгасва, като капризнитѣ блѣшукания на блуждающъ огнецъ. Пътуването въ нощта е леко и приятно. Никакъвъ вѣтъръ. На човѣкъ се струва, че не живѣе на земята, а се намира въ нѣкакъвъ омагьосанъ миръ. Познатитѣ форми и очертания на всичко наоколо, близко и далечно, сж се преобразили въ нѣщо друго, ново, непознато. Полето е потънало въ черния океанъ на мрака. Прѣснатитѣ наоколо села свѣткатъ като сигнални фарове на кораби, залутани нощемъ изъ океана. Отъ време на време парцали отъ полупрозрачна мъгла се вдигатъ отъ планината и закриватъ за мигъ по нѣкоя частъ отъ феерично освѣтения градъ. Планинитѣ, които се издигатъ около него подобно на стражеви кули, чертаятъ силуетитѣ си въ далечината.

На югъ Великата Рилска пустиня представлява, подъ лунното освѣтление, една приказна картина. Остритѣ или разлати върхове отразаватъ опалово-златистата свѣтлина на месечината, чудноватитѣ зжбери на Купенитѣ се издигатъ подобно на старовѣковни развалини, а Демиръ-Капия пада въ сѣнка и представлява нѣкаква зловеща, черна яма, отвѣрстие, сѣкашъ, на преизподнята. Като противовесъ, точно надъ нея се издига Мусалла — близкиятъ до Бога върхъ. Надникваме и въ гората, която, сега въ сѣнка, образува една сиво-черна маса. Муритѣ сж превили клони подъ тежестта на новия снѣгъ. Като че ли нѣкоя вълшебница, съ единъ само замахъ на жезла си, е преобразила всичко, придавайки му нѣщо, което не може да се схване съ познатитѣ намъ сѣтвива, нито да се разкаже и опише, а само да се изживѣе. . . .

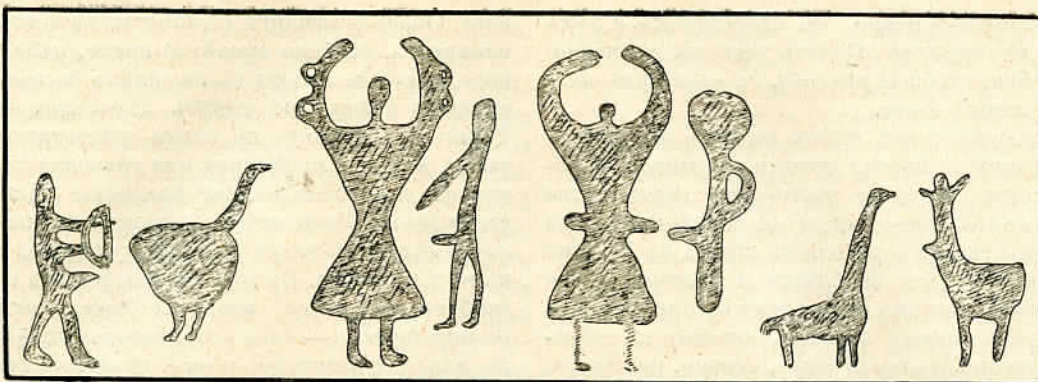
Следъ дълго лутане и вслушване въ неизвестнитѣ тайни на майката природа, ние се намираме отново въ хижата, кждето почиватъ вече множество туристи и скиори. Тишина. Но ето, отъ жгѣла на стаята се подема тиха, сладка пѣсень. Нахилъ, добродушиятъ и всеобщообичанъ нашъ другаръ, свирещъ на сурдинка, гали ушитѣ ни съ нежнитѣ звуци, що излизатъ подъ прѣститѣ му. И въ сладка полудремка, всѣки отправя последнитѣ си мисли къмъ нѣкое обично сжщество, останало тамъ долу въ низината. Нощниятъ вѣтъръ ту се усилюва, ту отслабва, и образува естествения акомпаниментъ на Нахиловата свирня, а после всичко замира въ нощната тишина. . . .

Изгрѣвъ на слънцето! Звездитѣ бързатъ да се прибератъ въ небесната ширъ и гаснатъ една по една. Върѣдъ разрѣдения нощенъ мракъ се втурватъ изъ невиделицата сиво-зеленикави свѣтлинни лъчи. Следъ малко по гърбоветѣ на планинскитѣ вериги, намиращи се на изтокъ, почва да лази една пурпурна ивица, която всѣки мигъ расте на дължъ и ширъ. Заедно съ това, тя губи отъ силата на багритѣ си, блѣднѣе, за да се обърне веднага въ златенъ пламъкъ. За единъ само мигъ върху гребенитѣ на планинитѣ се очертава една тънка свѣтло-златисти ивица и бързо следъ това очитѣ биватъ прострелени отъ първия слънчевъ лъчъ. Слънцето подава единъ крайчецъ отъ огнения си шаръ, постоянно се увеличава, издига се задъ планината и следъ малко ние го виждаме вече плувнало изъ необятната ширъ на вселенната. Деньтъ се роди. Шаркитѣ на изтока изгубватъ своето великолепие, защото и таинството се свърши. Великиятъ Художникъ на Всемира закри своята изложба, свали накититѣ и багряницата си, навлѣче работната си дреха и се предаде на трудъ, на работа. . . . Лжчитѣ на слънцето се смѣкватъ по невидими стѣпала отъ върховетѣ къмъ по-низкитѣ склонове, за да облѣятъ следъ малко цѣлото поле съ животворната си свѣтлина.

Така е кога е тихо и спокойно.

Ил. Столѣтовъ

Пещерни рисунки отъ Магура

ПЕЩЕРАТА МАГУРА

За пещерата Магура се отива презъ гара Александрово, или спирка Вълчекъ-Макрешъ. Отъ едното и отъ другото мѣсто разстоянието е почти еднакво, около 12 клм., но презъ Александрово пътуването е по-удобно и по-приятно. Пътятъ върви посрѣдъ долината на горното течение на р. Арчаръ, по посоката на стария друмъ Рациария (дн. Арчаръ) — Наисусъ (дн. Нишъ). До близкото село Острокапци, рѣката се преминава единъ пътъ, и до като се стигне до Магурата още 3—4 пжти, а това е едно неудобство, особено при пълноводие. Нататъкъ долината ту се стѣснява, ту разширява, като на мѣста образува прекрасни малки полета. Близкиятъ височини се снишаватъ или издигатъ, доближаватъ или отдалечаватъ една отъ друга, нейде тѣ се спускатъс трѣмно надолу, другаде, обраснали съ горички, тѣ едвамъ се издигатъ надъ равнината. Междуселския пътъ е тѣсенъ и криволичи на много страни, а отъ следитъ на стария широкъ и удобенъ пътъ, не личи нито единъ камъкъ; само останките на сринато съ земята нѣкогашно градище, говорятъ за отдавна загинало цвѣтуше селище, до което сега е бѣдното малко селце Кладорупъ. Неговото име напомня на името на едно старо село въ Леринско, — сегашното Кладоруби.

До тукъ е половинъ пътъ, а Магурата се вижда далече въ дѣсно, като не висока камениста могила и ако пътника предварително не знае въ коя височина е пещерата, той много би се взиралъ и очаквалъ да види нѣщо грамадно и високо. Но нейното било се различава отъ околните гористи височини само по това, че е свършено голо и каменисто. Колкото повече се доближаваме до нея, толкова формата ѝ по-добре се очертава и наподобява на грамадна могила, отъ което е добила и името си. Думата „магура“ е ромънска и значи „могила“, „височина“.

Преди да се види добре селото Рабиша, което е поселено на слабо наведения ю. и. склонъ на Магурата, долината се разширява, близките височини вече не сж така стрѣмни и тѣхните склонове сж покрити съ проредени гори, които въ късните есенни

дни сж черни и печални, въ тѣхъ е тихо и пусто не се чува нищо освенъ шумътъ отъ сухитѣ листа подъ стѣпките на скитника. Понѣкога граченето на самотни гарвани, само дава признакъ, че не е още всичко замръло. Минава се за последенъ пътъ рѣката Арчаръ при едвамъ личащитѣ следи на сръднобългарско заселище, загинало може би още въ първите дни на турското робство, и крайните къщи на с. Рабиша сж вече доста наблизко.

Другия пътъ е по-неудобенъ и дотегливъ. Докато пътятъ отъ Александрово върви изъ долината и съ това пътника лесно се ориентира, то още съ слизането на спирка Вълчекъ-Макрешъ, трѣбва да се пита за пътятъ, който води за Макрешъ, а това сж нѣколко пжтеки и единъ неравенъ коларски пътъ, които слизатъ въ една гориста, дълбока и широка долина и следъ това се изкачватъ не много стрѣмно по полегатия склонъ. Отъ спирката до селото сж 5 клм. а отъ тукъ нататъкъ презъ стрѣмни височини, неравни бърда и долини водятъ много пжтища по разни посоки. Отъ високото неравно плато напразно погледа ще търси Магурата. — Далечъ на западъ се вижда една голѣма камениста височина, но тя е много далечъ — това е Връшка-Чука; на изтокъ сж голѣмитѣ гористи височини — Столовитѣ планини, напредъ, далечъ на югъ се редятъ една подиръ друга все по-високи гористи планини, а най-ниско и най-близо предъ насъ е Магурата. Северния ѝ склонъ е гористъ въ долните си части, а билото е голо и каменисто. Ниско до основитѣ е Рабишкото езеро, или „Блатото“, както го нарича околното население. Магурата е висока и величествена, само когато се наблюдава отъ брѣговетѣ на езерото, иначе отъ където и да се гледа между многото близки и далечни височини, тя се губи и не обръща вниманието на чужденеца.

Селото Рабиша е до л. брѣгъ на р. Арчаръ и на не много стрѣмния юго-източенъ склонъ на Магурата. Има около 210 къщи, застроени въ широки дворове и донѣкъде планирани улици. Има основно училище и прогимназия. Жителитѣ сж разговорливи,

любезни и гостоприемни, но напоследък и тях немотията ги измъчва. Нивите им сж изтощени, горите дребни, пасища никакви, сж една дума икономически селото е зле.

Северозападно отъ селото въ видъ на продълговата височина сж посока изтокъ — западъ се издига Магурата, която се състои отъ горно-юрски варовици, които много добре се обработватъ. На много мѣста отъ къмъ източната страна въ днешни дни се вадятъ камъни за близки и далечни села и градове, а малко по-къмъ северъ и по-нагоре и до сега личатъ старите римски кариери, където сж обработвани грамадни камени блокове, колони, подставки, саркофази и др. за съграждането на стария градъ Рациария. Отъ старите кариери сж запазени само три или четири грамадни продълговати блока, а много други, които доскоро сж били здрави, сж разчупени отъ иманяритѣ, за да търсятъ въ тяхъ пари.

Отъ южната страна на височината, далечъ 20 минути отъ селото едвамъ се забелезва слабо пропаване на каменистия склонъ. Когато се доближи само на двайсетина крачки ще се види единъ малкъ отворъ на пещера обърната почти на изтокъ. Пещерата по името на височината носи сжщо името Магура. Отначало човѣкъ би помислилъ, че има работа сж една обикновена пещера. Още повече височината не е така голѣма, но хубавия надписъ върху една циментена плоча поставена надъ входа, подсеща посетителя, че тукъ дълбоко нейде има другъ миръ. Надписътъ гласи: „Пътниче, пази грижливо свещените покои и въковните творения на пещерния мракъ, тѣ сж ценни и чаровни само въ подземните усой. Не изнасилвай волята на твореца, не прави опитъ да ги изнасяшъ горе на земята“. Този малкъ и съдържателенъ надписъ поставенъ отъ видинския клонъ на туристическото д-во „Бонония“ напомнимъ, че далечъ въ подземията има чаровни красоти, необятни простори и страшни пропасти. Въ тази малка дупка човѣкъ самъ би решилъ да влѣзе, но да навлѣзе навътре безъ водачъ е немислимо, ако действително е дошълъ да види една отъ най-голѣмитѣ наши пещери.

Отворътъ, при височина само 2-40 м. и ширина на основата 6 м. се спуска надолу и къмъ 12 м. дълбочина сѣкашъ свършва, но премине ли се навътре отъ единъ пътъ наставка тъмнина, пещерата така се разширява, че на никоя посока не се вижда нищо. Мракътъ е непроницаемъ, а голѣмитѣ камени блокове, разхвърляни по наведения навътре подъ, затрудняватъ извънредно много преминаването, затова винаги трѣбва да се върви по въ лѣво. Колкото повече се слиза надолу и навътре, толкова и подътъ става по-равенъ, камъните сж дребни и минаването е удобно и приятно. Къмъ 102 м. дълбочина таванътъ се снишава и вече трѣбва да се върви въ дѣсно, следъ което къмъ 160 м. пакъ се издига и пещерата се раздѣля на два голѣми клона. Тукъ въ дѣсно има единъ малкъ ржавъ, сж дълбочина около 30 м. Лѣвия клонъ е по-нискъ и широкъ, подътъ се състои отъ глина и затова лесно се върви презъ

него. Обаче стичащите се отъ таванътъ водни капки изпълнятъ, особено пролѣтно време, цѣлия подъ сж вода, която се събира въ не голѣмъ басейнъ. Водата намалява значително едвамъ къмъ края на есенята. Таванътъ е покритъ сж малки сталактитни образувания, а близо до басейна има грамадна сталагмитна колона, разрѣзана на две нееднакви части още въ старо време. Този клонъ се разклонява по-нататъкъ на нѣколко по-малки ржави и свършва не далече въ ниска галерия. Въ този голѣмъ ржавъ нѣма нѣщо особено интересно, което да буди любопитството на посетителя, — това е обикновена голѣма пещера сж малко сталактитни и още по-малки сталагмитни образувания, изпочупени отъ младите „гости“.

Дѣсния клонъ е по-високъ и по-тѣсенъ. Отначало около 20 м. продължава въ не много широка галерия сж равенъ подъ, покритъ сж прѣстъ. Отъ 220 м. дълбочина преминаването се много затруднява, поради грамадните камени блокове, нападали може би въ не много далечно време отъ таванътъ на пещерата, — тука отъ лѣво между две голѣми скали се преминава по-леко. Около 55 м. се върви все презъ тѣзи блокове, нахвърлени така, че трѣбва много внимателно да се минава, иначе е опасно. Пещерата въ тази частъ е по-широка и висока, — отлѣво се откриватъ три, а въ дѣсно единъ отворъ на други разклонения, които отиватъ не много далече. Къмъ 275 м. този ржавъ се раздѣля на два клона: — за лѣвия, който отначало е много тѣсенъ, се преминава наблизко покрай лѣвата стена, а за дѣсния — по-широкъ и голѣмъ се слиза стѣмно надолу.

Клонътъ въ лѣво започва сж тѣсенъ до 0-50 м. и високъ до 2 м. входъ, образуванъ и стѣсенъ отъ съединението на сталактитѣ и сталагмититѣ, които следъ време ще го затворятъ. Този клонъ, следъ като завива малко на югъ се разширява значително; въ него се върви свободно по равния и покритъ сж прѣстъ подъ. Множеството странични малки галерии и дупки, разнообразните вдлъбнатини и стѣснения придаватъ особенъ видъ на този ржавъ, на който варовика е твърде мекъ. Отъ дълбочина 386—495 м., тази галерия има това, което въ нито една отъ до сега обходените наши пещери не е намѣрено. Стените отъ двете страни на ржава сж изпълнени сж многобройни почти еднообразни рисунки, рисувани сж прилепски торъ, какъвто въ изобилие се намира наблизко. По стилъ, сюжетъ, и изпълнение всичките рисунки издаватъ една далечна старинностъ. Не всички отъ рисунките сж стари, между тяхъ има и такива работени въ ново време, но правени по подобие на първите, за да заблуждаватъ сж това иманяритѣ. Разликата между едините и другите рисунки е значителна, както по техника, така и по стилъ. Докато старите рисунки сж тъмно-кафяви и почти сухи, по-новите сж черни и много влажни. Макаръ и не разнообразни старите рисунки иматъ единъ стилъ, отговарятъ напълно само на една епоха, въ новите пъкъ, фигурите сж изцѣло еднообразни и въ тяхъ личи ржката на невежата, който е искалъ да подражава, но несполучливо. Отъ многобройните

рисунки най-често се среща изображението, — облечена женска фигура с дигнати нагоре ръце танцува около гола мъжка фигура, представена понякога в най-схематична форма, но винаги с фалуса, Другаде итифалически ловец преследва блатна птица, по-нататък разни животни, сърни, елени, птици, мечка, шахматов орнамент и пр. Височината на рисунките варира от 0.23—1.82 м. Предназначението имъ безспорно е култово, тѣ символизируют плодородието. Всички стари рисунки сж отъ къмъ края на бронзовата и началото на желѣзната епоха (около 1200—800 год. пр. Хр.), което напълно отговаря и на частъ отъ материалитѣ, намѣрени въ началото на пещерата. Отъ това време сж намѣрени остатъци и въ близкитѣ нѣколко селища въ Бѣлоградчишко, Кулско, и Ломско, а това показва, че около Х-ия вѣкъ пр. Христа тѣзи покрайнини сж обитавани отъ единъ народъ вече засѣдналъ, отдалъ се на мирна работа. Има много признаци, които показватъ, че рисункитѣ действително сж стари, има хора които сж ги видѣли преди 1900 год., и най-важното никой съвремененъ човѣкъ не би направилъ съ такава точностъ толкова много рисунки, които напълно да отговарятъ на една епоха, отъ която имаме най-малко художествени паметници; — за да ги направи, нему е потребно много време, и още повече нѣма смисълъ да ги прави, какъвто ще и да бжде той, въ наша пещера, когато никой преди 30 год. въ България не се е занимавалъ съ изучаване на пещери, или съ търсене на пещерни рисунки. — Когато сж били открити първитѣ рисунки, а първи откриватели сж иманяритѣ, които знаятъ много иманярски легенди за Магурата, веднага се е помислило, че това сж знаци, които показватъ, че тукъ има пари, и започнали по подражание на първитѣ да правятъ и нови, за да заблуждаватъ и други иманяри. За автентичността на рисункитѣ споръ не може да има, но върху рисункитѣ, тѣхното предназначение и произходъ на друго мѣсто ще говоря по-обширно.

Подътъ въ тази галерия, кждето сж рисункитѣ е преровенъ не единъ пжтъ, тука се търсятъ безсметни богатства, търси се оржие на загинала вътрѣ войска, заедно съ женитѣ, децата, добитъка и цѣлата покъщнина, но каква войска, и кога е станало това, легендата не казва повече нищо. Въ тази приказка-легенда има преплѣтенъ единъ исторически фактъ отъ около 29 год. пр. Христа, за войнитѣ на римлянитѣ съ мизитѣ.

До „Черквата“ се стига леко, но многото страични галерии съ разни направления могатъ много лесно да заблудятъ и най-опитния и да забърка посоката. Тукъ се отдѣлятъ три разклонения — първото въ дѣсно свършва следъ 40 метра, срѣдното е тѣсно, стръмно и кално — то отива въ едно

грамадно разширение, за което по-удобно се минава презъ третия клонъ, който е сухъ. Презъ този последенъ тѣсенъ каналъ се минава единъ не високъ прагъ и едно тѣсно коридорче за въ голѣмото кално разширение, кждето въ всѣко време е мокро, отъ постоянно капещата вода. Тукъ човѣкъ на повече отъ половинъ клм. подъ земята се вслушва въ тѣпия звукъ отъ воднитѣ капки, вира се въ сталагмитнитѣ статуи и му се иска да върви още напредъ, да върви и стигне до края, който вече не е далечъ. Върви се въ дѣсно презъ дълбока гжста тиня и вода до като се стигне до стрѣменъ и мокъръ прагъ, по който възкачването е трудно. а отъ него се надниква въ грамадна зала.

За по-удобно, въ последното голѣмо разширение се влиза презъ една тѣсна дупка по въ лѣво отъ втората сталагмитна статуя. Съ това последно голѣмо разширение свършва и втория клонъ отъ

На ски изъ Рила

фот. Хр. Тасевъ

голѣмата пещеря. Тукъ на дълбочина 602 м. отъ входа е тихо, глухо и само отъ време на време нѣкоя капка нарушава тишината; понякога друга капка отъ висинитѣ капне въ водата съ страшенъ шумъ, какъвто никогашъ горе на земята не бихте чули, шумъ който напомня на любителя, че макаръ, тукъ далечъ въ подземнитѣ мрачини, кждето никога и въ никое време не ще проникне ни единъ здракъ отъ дневната свѣтлина, пакъ има животъ. Въ тинята и подъ камѣнитѣ живѣятъ единични брѣмбари, по стениитѣ пещерни мухи, въ по-сухитѣ галерии мишки, прилепитѣ сж навсѣкжде, а бухалитѣ и кукумявитѣ обичатъ мѣстата около изхода.

Третото разклонение, което е единъ видъ продължение на второто грамадно разклонение отъ срутенитѣ скали, но само че се слиза надолу много дълбоко; — човѣкъ го обхваща неволно страхъ и не съ охота изпърво би слѣзълъ по стрѣмния спускъ. Но преминатъ ли се нѣколко грамадни блока и посрѣдъ

обширна и необятна зала човѣкъ се загубва сѣкашъ въ дълбока камениста долина, която ту се стѣснява и слиза надолу, ту се разширява или изкачва върху непристъпни стрѣмнини. Тукъ навсѣкжде капе вода, тукъ вече има величествени сталагмитни колони, чийто прекрасни форми подсещатъ любителя, че напредъ може да има още по-прекрасни гирлянди, капители, завеси, чаровни статуи, ненадминати досега отъ нито единъ човѣшки гений горе на земята, но до като се стигне до тамъ, се иска много мъжа, и тежки изпитания. Стига се до една пропасть, и помислилъ би пътника че тука трѣбва да се спре вече. Но далечъ на среща се съзира висока и чудна колона, въ лѣво се виждатъ други красоти, дъното едвамъ се забелезва дълбоко нейде, но да се спусне отъ тукъ е невъзможно. Връщаме се малко назадъ и следъ като съ мъжа се промъкнемъ презъ едно тѣсно каналче въ дѣсно, постепенно се слиза надолу презъ грамадни каманаци и пукнатини и вече сме въ дъното на пропастта. Таванътъ не се вижда, напредъ непроницаемъ мракъ, и сѣкашъ отново вървимъ презъ друга дълбока и страшна камениста долина, чийто край е далечъ, много далечъ. — Вървимъ и нѣма край. Тукъ човѣкъ забравя и день и нощъ, не го спохожда и мисълъ да се връща, той иска да види всичко, иска да стигне и да намѣри край. Едно ново стѣснение значи че следва и ново разширение, още по-голѣмо и съ по-чудни красоти. Вода капе отъ много мѣста, сталактитъ сж надвесили по таванътъ, нѣкжде тѣ се сливатъ съ сталагмититъ и образуватъ навеси. Другаде сталагмититъ се разливатъ покрай стенитъ въ видъ на бѣла снѣжна покривка. Напредъ продължава още стотина метра ту въ потѣсни, ту въ по-широки подземия, кждето дишането е по-леко, и приятно, сѣкашъ наблизо нейде има отворъ, презъ който полѣхва свежъ земенъ въздухъ.

Въ лѣво и малко по-високо се открива новъ отворъ, който отначало е тѣсенъ, но не следъ много кривулици, наставатъ такива чудни и фантастични красоти, съ каквито само нѣколко пещери биха могли да съперничатъ. Тукъ много далечъ, кждето малцина посетители сж могли да стигнатъ, въ тъмнитъ усои, далечъ отъ слънчевъ здракъ, тихо и безшумно въ невидимитъ тъми, незнайни и отъ никого невидими ваятели сж изградили и продължаватъ да се градятъ и въ днешно време феерични гирлянди, полюлеи, завеси, колони въ най-различни форми, каквито човѣчеството никогашъ не ще може да сътвори. Тукъ има съ хиляди тънки едвамъ 50 см. и дълги 3—4 м. прозрачни сталактитни цевы, а милионитъ малки тръбички и висулки блѣстятъ по таванътъ, сѣкашъ звезди въ късна ясна нощъ. Тѣзи сталактитни образувания продължаватъ около 50 метра, а нататѣкъ галерията преминава въ суха, широка и висока пещеря, безъ много разклонения и завои, въ която се ходи свободно още около 200 метра и свършва съ едно незначително разширение.

Пещерата Магура е една отъ най-голѣмитъ пещери въ България и сжщевременно и най-интерес-

ната. Тя е влажна пещера, и само тамъ, кждето има наносна прѣстъ и равенъ подъ, не капе вода и е по-сухо, навсѣкжде другаде, било по-малко или повече капе вода, която само на едно мѣсто се събира въ не голѣмъ басейнъ. На другитъ мѣста водата се просмуква и дава началото на два извора, единия „Врелото“ до селото Рабиша, а другия изворъ е на западната страна на височината. Дали и близкото езеро не взима водата си отъ пещерата, това ще покажатъ бждещитъ проучвания.

Въ прѣстъта отъ входа на пещерата до 220 м. дълбочина при малки сондажи, даже на много мѣста и по повърхността, се намиратъ голѣмо количество глинени чирепи отъ сждове, части отъ камени чукове, хромели, много кости на животни, което показва, че човѣкътъ е обитавалъ пещерата още отъ далечни времена. Направенитъ на нѣколко мѣста незначителни разкопки и отъ събранитъ разхвърляни парчета отъ глинени сждове, може да се установи съ най-голѣма положителностъ, че пещерата Магура непрекъснато е служила за жилище на човѣка отъ началото на новокаменната (неолитна) епоха до покорение на нашитъ земи отъ римлянитъ, или въ единъ периодъ отъ 5000 год. пещерата не е напускана отъ човѣшки сжщества. Тукъ е имало всичкитъ условия за единъ сносенъ животъ, — горитъ сж били просторни, езерото изобилно съ риба, ниви обширни. Около басейна се намиратъ много фрагменти отъ сждове на по-късна епоха, това показва, че или презъ тежкото турско робство сж живѣли и крили нѣкои тукъ, или че сж идвали да черпятъ „лѣковитата“ вода, която се събира отъ стичането на воднитъ капки, както това се прави въ много други пещери. Този обичай е забравенъ и изоставенъ, а намѣсто да дохаждатъ болнитъ и наливатъ отъ вжтре вода, тѣ отиватъ срещу Петровденъ и Илинденъ на „Блатото“, преспиватъ тамъ, на сутринята се измиватъ отъ водата и съ това вѣрватъ че сж оздравѣли вече.

За пещерата има разни легенди, но сега населението ги разправя откъслечно и неясно. Говори се за мома, за змей, за свиня, за битки, зазиданъ с. з. входъ; иманяритъ разправятъ повече приказки и легенди, но на тѣхъ човѣкъ по-малко трѣбва да вѣрва, защото въ много случаи една легенда отъ съвсемъ друго мѣсто, тѣ я разправятъ за близка околностъ и я разправятъ така, както имъ изнася.

Височината се изкачва малко трудно. На върхътъ има следи отъ отдавна разрушена крепостъ, чийто останки едвамъ личатъ. По-добре сж запазени следитъ на два стари друма, — единия отъ къмъ южната страна горе, а другия отъ къмъ с. з. частъ сжщо горе.

Отъ височината при ясни дни се виждатъ далечъ надолу въ полето богатитъ и голѣми села на безлесната Дунавска равнина. Слиза се къмъ изтокъ и покрай старитъ римски кариери, се минава близо до „Врелото“ обратно за с. Рабиша.

В. Миковъ

ЗАДЪ ХИМАЛАИТЪ

отъ Ф. Кингдонъ Уардъ

„На 6 день на 9 мѣсець въ годината на водната свиня получихме вашето писмо отъ 15 день на 7 мѣсець въ годината на водната свиня, относително вашето известие за посещението ви въ Тибетъ. Ние прилагаме едно препоръчително писмо за мѣродавнитѣ мѣста. Ние се надѣваме, че вашето общество не ще върши нищо друго, освенъ събиране на растения и семена, и не ще се убиватъ въ свещенитѣ мѣста животни и птици. Изпратено съ единъ шарфъ.“

Скжпниятъ коприненъ шарфъ, въ Тибетъ единъ знакъ за сърдечно приветствие, още повече обаче препоръчителното писмо на всемогщето правителство въ Ласа, снабдено съ печата на тибетанския министеръ, ни твърде много зарадва. Сега можехме да напуснемъ Цетангъ на Цангъ-по, прочутата голѣма рѣка на южния Тибетъ. Свещенниятъ градъ Ласа лежеше само три дена пжтъ далечъ, оттаткъ хълмоветѣ въ северозападна посока, нашиятъ пжтъ обаче водѣше източно, на длъжъ по Цангъ-по, по направление на Китай. Бавно се влачеше широката рѣка. Тукъ нѣма мостове; поставенитѣ при Цетангъ желѣзни синджири сж унищожени отъ потока. Съ нашитѣ леки и подвижни кожени лодки, преминаваме съ мжка рѣката. Пжтя отиваше къмъ изтокъ и постепенно се измѣняваше и природната картина. Срѣщаме дървета въ повече населенитѣ мѣста, — едно море отъ ябълчени цвѣтове; поздравлявахъ ни и голѣми зелени полета. Ние достигнахме едно хубаво, малко село, обиколено отъ дървета. Отдалечъ блѣстѣше златния покривъ на малкъ храмъ. Това бѣше Такпо, дето преди 50 години е билъ роденъ тридесетия Далай-Лама на тибетцитѣ.

Презъ борови гори и цвѣтящи храсти води нашия пжтъ по-нататкъ. И рѣката става по-бърза. Горѣ, по скалиститѣ склонове, малки деца подкарватъ овце и кози. Тѣ сж облѣчени по най-примитивенъ начинъ и като библейския Давидъ пазятъ стадата само съ една прашка. Въ нѣкои села ние намѣрихме и роби, които произхождаха отъ блатиститѣ мѣста, оттаткъ планината. Едно завиване малко къмъ северъ ни позволи да видимъ още нѣщо отъ страната. Въ началото на едно село стоеха два дървени идола, подобно на Маорийски богове, деветъ стжпки високи. Тѣ гонятъ лошитѣ духове, гладъ и болести. Ние минаваме край много монастири и така пристигахме до свещенното езеро Пазумъ. Поклонници обикалятъ около езерото въ единъ кръгъ отъ 40 км. Така тѣ получаватъ единъ видъ освобождение на грѣховетѣ отъ жрецитѣ, които живѣятъ на единъ малкъ островъ.

Когато се върнахме на Цангъ-по, рѣката бѣ придошла и шумѣше съ страшна сила. Топлото време

бѣ настжпило, всичката снѣжна вода се свличаше отъ планинитѣ. Никаква лодка не би устояла сега нито мигъ на буйния потокъ. Само вжжения мостъ можеше да ни пренесе на другия брѣгъ. Мѣстото на прехода бѣ само 70 м. широко, въздушното пжтуване трае само около 5 минути — а човѣкъ мисли, че сж 5 години — и ни живѣ, ни мъртавъ пристигащъ оттаткъ. После пакъ търгнахме по Цангъ-по. Постепенно долината се стѣсняваше, планинитѣ ставаха все по-високи и по-високи. Около 300 километра отъ Ласа снѣжнитѣ планински вериги затварятъ пжтя, рѣката се промѣква бавно, обѣрща се въ страни, за да тече къмъ североизтокъ. Тя прави цѣлъ редъ опити все къмъ северъ, за да си пробие пжтъ,

Зимѣ въ Рила

фот. Хр. Тасевъ

но не може да намѣри. Тя е плѣнена. Неможе да се премине къмъ северъ. Въ три реда се простиратъ планинскитѣ вериги. Така е и къмъ изтокъ.

Само на югъ има пжтъ; той трѣбва да мине обаче презъ Хималантѣ. Отъ всѣка страна обграденъ, рѣката се събира въ мощенъ водопадъ и се спуска въ една огромна планинска пропастъ.

Тази планинска пропастъ на Цангъ-по е била винаги, отъ време още, единъ източникъ на географски гадания, а сжщевременно и една загадка за плано-снимачитѣ. Съобщава се, че има една голѣма рѣка въ южния Тибетъ, Цангъ-по, която тече въ неизвестностъ на изтокъ. На кжде тече? Въвмозно е, мислѣха смели теоретици, че тукъ дветѣ рѣки могатъ да бждатъ едно и сжщо, рѣки, които се отдѣлятъ на стотици километри отъ неизследвани области: Цангъ-по отъ Тибетъ, която тече на 3300 м. височина, и Дихангъ отъ Асамъ, на по-малко отъ 600 м. Едно бѣше сигурно, ако дветѣ рѣки бѣха едно, трѣбваше

Цангъ-по да пада въ една дълбока планинска пропастъ, защото той взима своя пжтъ после прѣко презъ остѣта на Хималаитѣ, най-грандиозната планина на свѣта. Постепенно загадката се разреши. Крачка по крачка слѣдваха изследователитѣ пжтя на Дихангъ отъ Асамъ на горе, и въ Тибетъ на Цангъ-по на изтокъ. Последнитѣ следи на съмнение бѣха унищожени отъ нашето пжтуване. Каквото бѣше смелостъ за мисълта, природата бѣ го свършила. Ние намѣрихме мѣстото, дето рѣката си пробиваше пжтъ отъ едната страна на Хималаитѣ до другата.

Сърдцето на това природно чудо е планинската пропастъ на Цангъ-по. Това е една виеща се цепка отъ гранитѣ въ срѣдата на Хималаитѣ, около 115 км. дълга и 3000 м. дълбока. Въ продължение на своето падане рѣката пада около 2000 м. Срѣдно пада е 21 м. на 1.5 км., на нѣкои мѣста по-голѣмъ.

Пропастъта или долината е камениста, пълна съ камѣнаци; гжститѣ гори на склона сж безъ всѣкакъвъ пжтъ. Само най-необходимия багажъ съ нуждитѣ научни инструменти можеха да се взематъ въ тази частъ на нашето пжтуване. Ние потеглихме въ една ясна зимна утрин, следъ като нашитѣ носачи бѣха принесли жертва за щастие и благополучие на предприятието. Първитѣ 45 км. водятъ стрѣмно презъ скали и бамбукови храсти. Но даже и тукъ, въ бластитѣ мѣста, намѣрихме въ подножието на единъ глечеръ единъ малъкъ манастиръ. На другата сутринъ почна да вали снѣгъ; ние минахме покрай единъ сѣренъ изворъ и презъ време на една страшна буря се движехме 900 м. надъ рѣката. На третия день скалитѣ ставаха по-високи и по-стрѣмни, тѣ се събираха сжщевременно все по-тѣсно; напънатъ на водата, отпорътъ на скалнитѣ стени бѣ страшно за гледане. Два други дълги прехода водѣха презъ най-гжстата гора, ако въобще може да си нарече ходене едно катерене по камѣнаци, високи колкото кжщи и едно влачене по недостъпни скали. Така пристигнахме въ Пемакоунгъ, дето срѣцнахме първия водопадъ, 9 м. високъ. Бѣлитѣ глечери, които идѣха отъ планината, тъмната гора наоколо, всичко това бѣ чудно и грандиозно.

Препястията на нашия пжтъ не биха били превъзможнати, ако нашия Лама-водачъ, който ни бѣше далъ единъ нашъ приятель отъ Тибетъ, и който бѣ вече преминалъ еднѣжъ самъ, като поклонникъ тази пропастъ, не бѣше единъ истински бисеръ. Той ни водѣше съ увѣреностъ, избираше мѣсто за лагеръ, готвѣше обѣда и ни приготвяше отъ листа мѣстата за спане. Ние останахме единъ день въ Пемакоунгъ, турихме въ редъ бележкитѣ си, каталогизирахме намѣренитѣ предмети и преди всичко здраво си отпочинахме, за да можемъ съ нови сили да продължимъ. Защото отъ тукъ натакъ трѣбваше сами да си пробиваме собственъ пжтъ, а когато пропастъта стана съвсемъ тѣсна, движехме се бавно и съ мжка напредъ. Въ 6—8 часа едва преминавахме 4 до 6 км. Навсѣкжде носачитѣ трѣбваше да проправятъ пжтъ. Безъ тѣхна помощъ и безъ дългитѣ бамбукови вжжета никога не бихме

изкачили пропастъта. Тѣзи пионери бѣха великолепни; тѣ се катерѣха като котки по най-опаснитѣ скали и всичко правѣха, за да ни усигорятъ пжтя.

Въ долината попаднахме на едно странно говедо, — такива, което периодически скита надолу и нагоре изъ пропастъта; ние видѣхме еднѣжъ щѣло стадо отъ другата страна на рѣката. Следъ като бѣхме 14 дена въ планинската пропастъ, трѣбваше да видимъ, че не можемъ повече да следимъ рѣката. Пропастъта се обърна въ проста цепнатина въ гнайсовитѣ скали, стениѣ ѝ се издигаха на стотица стжпки стрѣмно нагоре, а рѣката се спущаше около 12 м. дълбоко надолу. Ние трѣбваше да слѣземъ и намѣрихме една мжчно проходима пжтека.

Тогава дойде изненадата: по планинската пропастъ ние бѣхме преминали веригитѣ на Хималаитѣ! Въ това не можеше да има съмнение; защото предъ насъ лежеха тропически гори и плодородни житни полета. А и туземцитѣ, които срѣцнахме, не бѣха тибетци, но Монба. Могжитѣ снѣжни върхове лежеха задъ насъ, предъ насъ се простираше долина.

Ние искахме да видимъ още една частъ на пропастъта, която бѣхме принудени да заобиколимъ. Организирахме една експедиция за още петъ дена.

Когато потеглихме, валѣше въ долината, но вече по-горе въ гората джждѣтъ се обърна на снѣгъ. На другата сутринъ се събудихме обвити въ най-гжста мъгла и снѣгъ. Но още следъ обѣдъ достигнахме целта. На около 1200 м. подъ насъ шумѣше желанната вода, която можехме да проследимъ съ очи на нѣколко мили.

Ние бѣхме задоволени, че сме изследвали долината на могжщата Брамапутра и че сме обходили далечни и чудни области, които никой бѣлъ преди насъ не бѣ престжпилъ.

Отъ нѣмски: В.

* *

КНИЖНИНА

За Рила. — Туренъ е подъ печатъ *първиятъ свитѣкъ* отъ *томъ първи* на съчинението за Рила отъ П. Делирадевъ. Разгледани сж най-изчерпателно името и *границитѣ* на планината — любимка на туриститѣ. На предплатитѣ до края на м. *януарий* първиятъ свитѣкъ се отстжпва по 20 лева. За целта сж изпратени покани. Като се вземе подъ внимание, че туристическата книжнина разчита изключително на вниманието и поддржката на любознателнитѣ туристи и любители на дивната бѣлгарска природа, редакцията на „Бѣлгарски туристъ“ си позволява да препоржча на всички другари туристи — млади и стари, както и г. г. учителитѣ по география да взематъ присърдце това хубаво дѣло и да му укажатъ всичкото си съдействие. Излезлитѣ вече книги за *Витоша* и *Осогово* отъ сжщия авторъ сж най-сигурната гаранция и за стойностъ на новата книга за Рила. Свитѣкъ I ще съдържва:

1. *Предговоръ*.

2. *Име*. (Споредъ изследванията на професоритѣ Д. Дечевъ, Ст. Младеновъ, Гавр. Кацаровъ и др.)

3. *Граница*. Тектоничната основа на рилската граница. Различнитѣ мнения по въпроса за границата между Рила и Родопитѣ. Западни Родопи или Източна Рила? Исторически и правно-стопански документи по спорния

въпросъ Какво казва народа за границата. Анкета въ Самоковъ, Бѣли Искъръ, Бѣлица, Якоруда, Бѣлово, Сестримо, Габровица, Костенецъ, Долна баня, Радуилъ, Махала, Василицитъ, Кованлъкъ. Граница на единна Рила отъ Струма до Сестримска Крива рѣка.

Свѣтъкъ II ще съдържа:

1. *Научни изследвания и художествени описания* (въ картини, стихове и проза) на Рила, съ кратки биографически свѣдения за авторите.

2. *Геология, петрография и минералогия на Рила* (Споредъ изследванията на Буе, Винкелъ, Хохщертеръ, Тоула, Златарски, Г. Бончевъ, Д-ръ В. Радевъ и др.)

Прочее, пожелаваме най-голямъ успѣхъ на новото географско-туристическо начинание, защото нашата Рила заслужава това.

Пжтеводителъ на ПИРИНЪ. Тази книжка не трѣбва да липсва отъ библиотеката ни, а за излетитѣ ни изъ Пиринъ презъ лѣтото е една необходимостъ. Множеството излети описани въ пжтеводителя, сж необходими при опредѣляне маршрута за излетитѣ ни изъ дивния Пиринъ.

Набавете си го чрезъ мѣстния клонъ или направо отъ Централното настоятелство на Б. Т. Д. — София, ул. Солунъ 25.

* *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Централното Настоятелство, по случай новата 1928 година, изпраща на клоноветѣ своитѣ поздравления и пожелания за още по-голямъ ентузиазъмъ и по-голяма преданостъ за популяризиране на туристическото движение, като средство за стопанско и културно повдигане на страната ни. То вѣрва, че настоящата година ще бѣде по-благоприятна, за да може туризма да зарегистрира по-ценни успѣхи-привличане въ редоветѣ ни всички стоящи вънъ отъ дружеството любители на природата и реализиране на всички наши начинания.

Б. Т. Д., респективно клоноветѣ му, трѣбва и презъ настоящата година да продължатъ стабилизиране на вътрешното си положение, като се въодушевяватъ винаги отъ напредъка на дружеството. Това ще постигнатъ чрезъ една по-интензивна дейностъ, която не трѣбва да спира презъ зимата. Зимнитѣ излети, като се избѣгватъ рискованитѣ, ски излетитѣ, лющове и др. зимни удоволствия наредъ съ урежданитѣ често другарски и семейни срещи, вечеринки, утра, сказки съ диалогитѣ и пр. ще способствуватъ за подържане бодъръ туристически духъ въ клоноветѣ.

Наредъ съ горното навременно и необходимо е клоноветѣ да отблагодарятъ на всички онѣзи, които поддържатъ различни форми сж имъ давали своята подкрепа. Ликовецѣ на починалитѣ членове и клоновитѣ председатели трѣбва да кичатъ клоновитѣ канцеларии, а имената на дарителитѣ да бждатъ увѣковѣчени върху плочи, окачени въ хижи и домове. Имената на загиналитѣ презъ войната туристи, сжщо така трѣбва да заематъ видно мѣсто въ клоновитѣ канцеларии. Въобще да се постави началото на традициитѣ, които сж отъ голямо значение за развитието на всѣка една обществена организация. Всѣки туристъ трѣбва да знае, че организацията ни презъ тридесетъ годишното си сжществуване е включвала въ редоветѣ си видни български граждани, които съ дейността си и материалната си подкрепа сж допринесли много за напредъка на любимото ни дѣло.

Зимния сезонъ трѣбва да се използва и за подготовка на всички онѣзи задачи, които ще бждатъ изпълнени презъ лѣтото. На първо мѣсто трѣбва да се обърне внимание върху нуждата отъ издаването на чуждъ езикъ кратки рекламни пжтеводители на градоветѣ София, Пловдивъ, Варна, Търново и др., които наредъ съ този на България, които Ц. К. проектира да издаде наскоро, ще дадатъ възможностъ на интересувашитѣ се чужденци да

се запознаятъ съ природата и природнитѣ забележителности на България — минерални извори, Розова долина, Черноморско крайбрежие, високи планински върхове, курорти, бани, манастири и пр. Къмъ пжтеводителитѣ за Варна и Бургасъ необходимо е да се приложатъ и карти на черноморскитѣ плажове.

Като начало, пжтеводителитѣ може да бждатъ кратки, но на хубави хартия и съ хубави изгледи, да не струватъ скъпо, да се издадатъ бързо и разпрятъ въ странство, кждето се търсятъ пжтеводители за България. Обещаното съдействие на френския Турингъ клубъ и Компанията Вагонъ-ли за разпространението имъ, трѣбва да използваме въ услуга на отечеството си. Можемъ смело да се надѣваме, че чужденци ще посещаватъ България, и съ този ще съдействуватъ за подобрене на шето ж.-пжтно, шосейно, хотелиерско и гостилничарско дѣло.

Съобщения на Центр. Настоятелство. — Колкото и да е нежелателно, Настоятелството дължи да отбележи невниманието, съ което мнозинството отъ клоноветѣ се отнасятъ къмъ наредбитѣ му, основани на дружествения уставъ, относително издѣлжаването имъ. Изхода отъ това положение Ц. Н-во ще потърси въ по-скорошното свикване на събора, кждето клоноветѣ да дадатъ обяснения за несвоевременното си издѣлжаване и поематъ отговорността за послѣдствията отъ тази си практика. За последенъ пжтъ молимъ всички клонове, които не сж уредили окончателно дълговетѣ си за до края на 1927 година да сторятъ това веднага и дадатъ възможностъ на Ц. Н-во спокойно да продължи работата си въ полето на българската туристика.

Изпращатъ се на клоноветѣ по два екз. отчети за дейността имъ за 1927 година и сведения за членоветѣ по занятие които да се попълнятъ и най-късно до края на месеца по единъ екз. отъ тѣхъ да се повърне въ Н-вото.

Презъ 1928 година членския вносъ ще се събере срещу нови членски марки каквито Ц. Н. е приготвило и държи на разположение на клоноветѣ. Последнитѣ да съобщатъ по колко такива да имъ се пратятъ като иматъ предъ видъ Окр. № 459 1926 година.

Пжтуването съ намаление по Б. Д. Ж. до края на м. мартъ ще става по силата на старото окръжно № VII-41-1 отъ 3 Януарий 1927 година и въ групи най-малко 5 души. Клоноветѣ които нѣматъ увѣрения да съобщатъ за да имъ се изпратятъ.

Възобновенъ е клонъ въ Тръвна „Планинецъ“; за членове на настоятелството сж избрани Томе Ал. Камбуровъ, Георги Ботевъ, Боню Д. Ангеловъ, Михаилъ Ивановъ, Илия К. Ралевъ, Ив. К. Христовъ и за членове на контролната комисия Ганчо Алексиевъ, Диме Богдановъ и Цаню Калугеровъ. Новото настоятелство обещава да развие една добра дейностъ, продиктувана отъ интереситѣ на клонъ и града, още повече че въ него влизатъ бивши членове отъ Ю. Т. С.

Възобновенъ е сжщо клонъ въ Русе, настоятелството на който си поставя за целъ съ една планомѣрна дейностъ — туристическа и културна да постави клонъ въ първитѣ редове на дружеството.

При Старо-Загорския клонъ е уредена постоянна спална съ 18 легла. Спалната се помѣщава въ клонъ на девическото училище „Пансионъ“, въ която туриста винаги ще намѣри добъръ приемъ, чисто и удобно легло. За чуждестранни групи има опредѣлени преводчици на нѣмски, френски и есперантски езици. Спалната разполага съ всички необходими инвентарни предмети. Тукъ има и табло-упжтвачъ, което за членове на Б. Т. Д. и Ю. Т. С. е 8 лв., а за нечленове — 12 лева. Спалната се услужва всѣко време отъ дежурния слуга на училището. За голѣми групи и презъ празници ангажиране на спалната става писмено. Презъ миналата година въ спалната сж пренощували 72 учащи, 27 членове и 26 нечленове.

Основани сж нови клонове отъ Б. Т. Д. въ Севлиево — Тжжа и въ Пещера — Купена.

Софийския клонъ Алеко Константиновъ е започналъ цѣлъ редъ туристически сказки. Първата сказка, на тема Експедицията въ Хималаитъ е четена отъ Д-ръ Малеевъ, втората — Изкачването ми на Grand Combin отъ Проф. П. Стояновъ.

На бждни вечеръ клона е уредилъ елха съ тобола на хижа Алеко. Клонътъ въ Кюстендилъ сжщо така е прекаралъ бждни вечеръ въ хижа Осогово.

Врачанския клонъ отъ 16 Декемврий м. г. има ново настоятелство. Председателъ Арх. П. Дограмаджиевъ, подпредседателъ Д. Сарадановъ, секретаръ Цв. П. Моги-лански, касиеръ Ив. Хр. Липовански, домакинъ Кр. Кръсте-няковъ, библиотекаръ Д. Тодоровъ. Съветници: Надка Пенчева, Цанко Мумджиевъ, Ив. Панайотовъ, Ив. Цековъ. Контролна комитетъ: Христо Партовъ, Т. Търнищевъ, В. Печеняковъ.

Отъ сведенията на **Варненския клонъ** Девненски извори виждаме, че къмъ края на 1927 г. клонътъ брои 47 члена. Реализирани сж всичко 27 излета. Клонътъ разполага съ фондъ „хижа“, който ще се употрѣби за издаване на пжтеводителъ на Варна и околността. Кло-нътъ работи при трудни условия, поради слабата заинте-ресованост на гражданството, сжществуването на петъ други самостоятелни туристически дружества, както и въздържането на възрастнитъ юноши да преминаватъ при по-старитъ си вече другари.

На 10 и 11 т. м. се състоя въ **Нова-Загора** обла-стна конференция на клоноветъ отъ Б. Т. Д. въ Юго-източна България. Бѣха представени: Ст.-Загорски, Ново-Загорски, Ямболски и Бургаски клонове. Присъствува и дружествения подиредседателъ Н. Галчовъ.

Новото д-во „Сръдногорецъ“ прави отлично впечат-ление. Г-нъ Георги Нягуловъ, бившъ гражданинъ на Н. Загора, а сега такъвъ на гр. Пловдивъ, направи подарѣкъ 500 лв. на дружеството, за което му се искрено благо-дари и поздравлява съ нашето туристическо ехо!

Разгледаха се редица въпроси. Председателя на О. Т. С. въ Ст.-Загора — Д-ръ Гюлеметовъ реферира върху предлаганитъ отъ Ст.-Загорския клонъ изменения на устава, както и за дейността на кл. Сърнена гора.

Председателитъ на Ямболския, Бургаски и Ново-загорския клонове дадоха отчетъ за дейността на тѣхнитъ клонове.

Размѣниха се мисли по организационни въпроси и въ връзка съ хижестроенето се изтъкна и една по-голъма планомѣрностъ за да не се разпрѣскватъ усилията на отдѣлнитъ клонове и за да се избѣгватъ бждащи грѣшки поради нерационаленъ строежъ.

Констатира се че при нѣкои клонове на Ю. Т. С. въ гражданскитъ секции членуватъ голѣми групи възра-стни, за които се изказа желание да преминаватъ въ редо-ветъ на Б. Т. Д., понеже тази аномалия пречи за пра-вильна развой на туристическото дѣло.

Подчерта се голѣмото организационно значение на конференцитъ и се изказа пожелание да се устройватъ често и да се посещаватъ по-усърдно. Четене на сказки съ диалогитъ отъ нашитъ планини се препорѣчва най-настоятелно.

Дружествения подпредседателъ изложи дейността на Ц. Н-во и поблагодари на клоноветъ дейци за развитата туристическа дейностъ.

Долно-Орѣховския клонъ Чукаръ отъ 15 ноем-врий м. г. е избралъ за подпредседателъ А. Никова, за секретаръ Елена П. Тодорова и Григоръ М. Статевъ за членъ на контролната комитетъ.

Пернишкия клонъ Голо Бърдо е свикалъ на 7 и 8 Ноемврий м. г. срѣща, на която сж присѣдствували членове отъ клоноветъ на София, Дупница и Кюстендилъ. На 7 вечерта е била устроена туристическа вечеринка, а на 8 се е състояла самата конференция, на която сж били размѣнени мисли за събора въ Кюстендилъ. Отъ страна на Ц. Н. е присѣдствувалъ подпредседателътъ г. Н. Галчовъ. Гоститъ сж били разведени изъ мината.

На 2 Декемврий е била уредена беседа, на която подпредседателътъ на клона г. Брокъс е държалъ сказка съ свѣтливи картини за нашитъ пещери.

Дарение. — Председателътъ на Б. Т. Д. Архитектъ Г. Козаровъ е подарилъ на манастиритъ св. Петка при св. Сотиря, Сливенско и св. Спасъ, Ямболско нуждитъ марсилски керемиди за покриване на храмоветъ на въпроснитъ манастири, като е помолилъ Сливенската Митрополия да отпустне по една стая въ манастиритъ за почивка на преминаващитъ туристи. Митрополията съ готовност се е отзовала на молбата на г-нъ Коза-ровъ и за въ бждаще туриститъ отъ Сливенъ и Ямболъ ще иматъ тамъ винаги по една стая на собствено раз-положение.

Посещение на клоноветъ. — На 1 Ноемврий се-кретарътъ на дружеството г. В. Христовъ е посетилъ клона въ Т. Пазарджикъ. Сжщия денъ заедно съ подпредседа-теля на мѣстния клонъ г. Арх. Мумджиевъ е било посе-тено новооснованото д-во *Купена* въ Пещера, състояще се отъ млади и предани членове на туристическото дѣло. Ржководителитъ на дружеството сж изказали готовностъ, следъ размѣненитъ мисли, да се присѣдинятъ къмъ Б. Т. Д.

Разлогъ. — Поради премѣстване на нѣкои членове отъ клона, новото настоятелство отъ 1 Ноемврий м. г. се е конституирало: председателъ Коста Скелинъ, касиеръ Александъръ Димитровъ, съветникъ Ив. Поповъ, членъ отъ контролната комитетъ Иванъ Камчевъ.

Срещи въ Провадия и Ловечъ. На 19 декемврий м. г. въ Провадия и Ловечъ сж се състояли клонови срещи. На срещата въ Провадия сж присѣдствували деле-гати отъ клоноветъ въ Шуменъ и Варна. Срещу денътъ на конференцията имало отлично посетен другарска среща. Въ самиятъ денъ Злати Ивановъ отъ Шуменъ е челъ рефератъ за *Педагогическото значение на туризма*. Следъ това сж били разгледани редица организационни въпроси. Въ мѣстното кино е била дадена и сказка „На-шитъ манастири“ съ свѣтливи картини. Въ общъ излетъ е била посетен соловарницата и голѣмата сонда до стан-ция Мирово. Отъ страна на Ц. Н. е присѣдствувалъ Б. Кертевъ.

Въ *Ловечъ* поради извънредно лошото време сре-щата не е могла да бжде уредена. Въпреки снѣжитъ бури обаче една група отъ 10 души Плѣвенци пристигна на време и при задушерна обща трапеза бѣха размѣнени мисли върху нашата дейностъ и въобще върху значението на срещитъ, които трѣбва да служатъ за по-близкото опоз-наване на другаритъ отъ отдѣлнитъ клонове. На сре-щата е присѣдствувалъ отъ Ц. Н. редакторътъ на списа-нието Д-ръ Ив. Велковъ.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ. Месечно илюстрирано списание за туризмъ и родинознание — Органъ на Българското Туристическо Дружество. Препор-чано отъ Министерството на Народ-ното Просвѣщение съ окржжно № 1793 отъ 27 януарий 1922 г. Година XX (януарий — декем-врий). Абонаментъ за година 60 лв. за чужбина — 100 лв. Всичко за списанието се изпраща до Реда-кцията на **Български Туристъ**, София, ул. Со-лунъ 25.

СЪДЪРЖАНИЕ. — Двадесетъ години Български ту-ристъ; П. Делирадевъ, Великата Рилска пустиня; Проф. Д-ръ Албрехтъ Бурхардъ, Като нѣмски географъ въ Родопитъ; Ил. Стойковъ, Бѣлата Симфония; В. Ми-ковъ, Пещерата Магура; Ф. Кингдонъ Уардъ, Задъ Хи-малаитъ. Книжнина, разни вести и бележки изъ туристи-ческия животъ. Зимни снимки на Рила отъ Хр. Тасевъ.